

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра моніторингу довкілля та природокористування

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Пантелеймонов А.В.

“ _____ ” _____ 2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО
назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший/бакалавр _____
галузь знань _____ 10 «Природничі науки» _____
(шифр і назва)
спеціальність _____ 101 «Екологія» _____
(шифр і назва)
освітня програма _____ Екологія та охорона навколишнього середовища _____
(шифр і назва)
спеціалізація _____
(шифр і назва)
вид дисципліни _____ обов'язкова _____
(обов'язкова / за вибором)
факультет _____ екологічний _____

2019 / 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою екологічного факультету

“29” серпня 2019 року, протокол №14

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Гололобова О. О., кандидат с.-г. наук, доцент, доцент кафедри моніторингу довкілля та природокористування.

Програму схвалено на засіданні кафедри моніторингу довкілля та природокористування

Протокол №12 від “29” серпня 2019 року

Завідувач кафедри моніторингу довкілля та природокористування

_____ Максименко Н. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією екологічного факультету

Протокол від «29» серпня 2019 року, протокол № 10

Голова методичної комісії екологічного факультету

_____ Максименко Н.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» складена для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 101 «Екологія».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» є: формування системного еколого-правового мислення майбутніх фахівців зі збалансованого використання природних ресурсів, необхідного для прийняття екологічно-обґрунтованих рішень по запобіганню, обмеженню та усуненню шкоди навколишньому середовищу на благо нинішнього і майбутніх поколінь.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» є: оволодіння системою правового регулювання захисту навколишнього середовища, необхідною для прийняття екологічно-обґрунтованих рішень на різних ієрархічних рівнях.

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Загальна кількість годин 90 год.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	3-й
Семестр	
5-й	5, 6-й
Лекції	
32 год.	4 год. (5 семестр) 4 год. (6 семестр)
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	4 год. (5 семестр) 6 год. (7 семестр)
Лабораторні заняття	
- год.	год.
Самостійна робота	
26 год.	52 год. (5 семестр) 52 год. (6 семестр)
Індивідуальні завдання	
-год.	

1.6. Заплановані результати навчання.

- Знання та критичне розуміння предметної області та професійної діяльності.
- Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня для донесення інформації та власного досвіду.
- Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування.

- Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.
- Знання сучасних досягнень національного екологічного законодавства.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальна частина.

Тема 1. Поняття, предмет, метод і принципи екологічного права. Система та джерела екологічного права.

Предмет екологічного права, об'єкти і суб'єкти екологічного права. Поняття екологічного права. Методи регулювання в екологічному праві. Принципи екологічного права. Система екологічного права. Поняття і види джерел екологічного права. Конституція України - основа екологічного права. Закони та підзаконні акти в системі джерел екологічного права. Договір як джерело екологічного права. Судовий прецедент та звичай як форма офіційного вираження та закріплення правових норм.

Тема 2. Екологічні права людини.

Формування екологічних прав у національному праві. Право на сприятливе навколишнє середовище. Процесуальні екологічні права. Право на доступ до інформації. Право на участь у прийнятті рішень. Доступ до правосуддя.

Тема 3. Право власності на природні ресурси та право природокористування.

Поняття права власності на природні ресурси його зміст та специфіка. Конституційні засади права власності на природні ресурси. Суб'єкти права власності на природні ресурси: а) право власності Українського народу на природні ресурси; б) суб'єкти прав державної та комунальної власності на природні ресурси; в) суб'єкти права приватної власності на природні ресурси. Об'єкти права державної, комунальної та приватної власності на природні ресурси.

Тема 4. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.

Поняття та загальна характеристика юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення. Види екологічних правопорушень, за які передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність. Цивільно-правова відповідальність за екологічні правопорушення.

Тема 5. Економіко-правовий механізм в екологічному праві.

Поняття економіко-правового механізму в екологічному праві та види економічних заходів. Фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища. Поняття та види зборів за спеціальне використання природних ресурсів. Плата за землю. Збір за використання лісових ресурсів. Збори за спеціальне водокористування. Плата за користування надрами. Збір за спеціальне використання об'єктів тваринного світу. Збори за забруднення навколишнього природного середовища та за погіршення якості природних ресурсів. Економічне стимулювання в екологічній сфері. Екологічне страхування та екологічний аудит.

Розділ 2. Спеціальна частина.

Тема 6. Правове регулювання використання та охорона земель.

Земля як об'єкт екологічних відносин. Система законодавства щодо охорони та використання земель. Використання землі на праві власності. Використання землі на праві користування. Використання землі на підставі інших речових прав. Охорона земель.

Тема 7. Правове регулювання використання та охорони вод.

Води як об'єкт екологічних відносин. Система законодавства щодо використання та охорони вод. Поняття водокористування та його види. Суб'єкти водокористування, їх права та обов'язки. Стандартизація і нормування в галузі використання і охорони вод. Поняття охорони вод та система заходів водоохорони. Водоохоронні зони та зони санітарної охорони. Здійснення заходів по охороні вод від забруднення, засмічення і вичерпання. Запобігання шкідливим діям вод та аваріям на водних об'єктах і ліквідація їх наслідків. Правові форми, що забезпечують раціональне використання та охорону водних об'єктів.

Тема 8. Правове регулювання використання надр.

Надра як об'єкт екологічних відносин. Система законодавства щодо використання та охорони надр. Поняття права користування надрами та його види. Підстави та порядок заснування права користування надрами, ліцензування діяльності щодо користування надрами. Особливості правового регулювання розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення. Правовий режим родовищ корисних копалин. Правові заходи, що забезпечують раціональне користування надрами. Юридичні форми охорони та захисту права використання надр.

Тема 9. Правове регулювання використання та охорони лісів.

Ліси як об'єкт екологічних відносин. Система законодавства щодо використання та охорони лісів. Поняття використання лісів та його види. Використання лісів на праві власності. Використання лісів на праві користування. Лісові сервітути. Використання лісових ресурсів. Основи виникнення й припинення права лісокористування. Здійснення заходів з охорони лісів.

Тема 10. Правове регулювання використання та охорони рослинного світу.

Рослинний світ як об'єкт екологічних відносин. Система законодавства щодо використання та охорони рослинного світу. Загальне використання природних рослинних ресурсів. Спеціальне використання природних рослинних ресурсів. Ліміти та збір за використання рослинних ресурсів. Використання природних рослинних ресурсів з господарською метою. Використання природних рослинних ресурсів з іншою (не господарською) метою. Охорона рослинного світу. Інтродукція, акліматизація та селекція рослин; ботанічні колекції.

Тема 11. Правове регулювання використання і охорони тваринного світу.

Тваринний світ як об'єкт екологічних відносин. Система законодавства щодо використання та охорони тваринного світу. Право власності на об'єкти тваринного світу. Використання об'єктів тваринного світу та його види. Мисливство. Рибальство. Використання об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях. Використання корисних властивостей життєдіяльності тварин та отримання продуктів їх життєдіяльності. Добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі. Охорона тваринного світу.

Тема 12. Правове регулювання використання і охорони атмосферного повітря.

Поняття й особливості права використання атмосферного повітря. Правове регулювання стандартизації і нормування забруднення атмосферного повітря; нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря; нормативи граничне допустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря і шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів на нього; правові заходи попередження забруднення атмосферного повітря. Відповідальність за порушення законодавства про використання і охорону атмосферного повітря.

Тема 13. Правовий режим природних територій, що особливо охороняються.

Законодавство про природно-заповідний фонд України, його класифікацію і види використання, порядок надання його в користування та вилучення чи припинення. Права і обов'язки природокористувачів, а також види відповідальності за його порушення. Правовий режим курортних, лікувально-оздоровчих і рекреаційних зон.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальна частина.												
Тема 1. <i>Поняття, предмет, метод і принципи екологічного права.</i>	6	2	2		2		6	1	2			3

<i>Система та джерела екологічного права.</i>												
Тема 2. Конституційне, нормативно-правове закріплення екологічних прав та обов'язків людини і громадянина в національному законодавстві .	6	2	2		2		6	1				5
Тема 3. Право власності на природні ресурси та право природокористування	6	2	2		2		6	1	2			3
Тема 4. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.	8	2	4		2		8	1				7
Тема 5. Економіко-правовий механізм в екологічному праві.	6	2	2		2		6					6
Разом за розділом 1	32	10	12		10		32	4	4			24
Розділ 2. Спеціальна частина												
Тема 6. Правове регулювання використання та охорона земель.	6	2	2		2		6	1	2			3
Тема 7. Правове регулювання використання та охорони вод.	10	4	4		2		10	1	2			7
Тема 8. Правове регулювання використання надр.	6	2	2		2		6	1	0			5
Тема 9. Правове регулювання використання та охорони лісів.	10	4	4		2		10	1	0			9
Тема 10. Правове регулювання використання та охорони рослинного світу.	6	2	2		2		6		0			6
Тема 11. Правове	6	2	2		2		6					6

<i>регулювання використання і охорони тваринного світу.</i>												
Тема 12. Правове регулювання використання і охорони атмосферного повітря.	6	2	2		2		6		2			4
Тема 13. Правовий режим природних територій, що особливо охороняються.	8	4	2		2		8		0			8
Разом за розділом 2	58	22	20		16		58	4	6			48
Усього годин	90	32	32		26		90	8	10			72

4. Теми практичних та семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Практична робота №1. Конституція України – основа екологічного права.	2
2.	Тема 2. Практична робота №2. Конституційне, нормативно-правове закріплення екологічних прав та обов'язків людини і громадянина в національному законодавстві.	2
3.	Тема 3. Право власності на природні ресурси та право природокористування. Практична робота №3. Конституційні задачі права власності на природні ресурси.	2
4	Тема 4. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення. Практична робота №4. Розв'язування задач. Практична робота №5. Розв'язування задач.	4
5	Тема 5. Економіко-правовий механізм в екологічному праві. Колоквіум.	2
6	Тема 6. Правове регулювання використання та охорона земель. Практична робота №6. Розв'язування задач.	2
7	Тема 7. Правове регулювання використання та охорони вод. Практична робота №7. Розв'язування задач. Колоквіум.	4
8	Тема 8. Правове регулювання використання надр. Практична робота №8. Розв'язування задач.	2
9	Тема 9. Правове регулювання використання та охорони лісів. Практична робота №9. Розв'язування задач. Колоквіум.	4
10	Тема 10. Правове регулювання використання та охорони рослинного світу. Практична робота №10.	2
11	Тема 11. Правове регулювання використання та охорони тваринного світу. Колоквіум.	2
12	Тема 12. Правове регулювання використання і охорони атмосферного повітря. Практична робота №11. Розв'язування задач.	2
13	Тема 13. Правовий режим природних територій, що особливо охороняються. Колоквіум.	2
Разом		32

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
6.	Тема 1. Поняття, предмет, метод і принципи екологічного права. Система та джерела екологічного права. Конституція України - основа екологічного права. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища".	2
7.	Тема 2. Екологічні права людини.	2
	Тема 3. Право власності на природні ресурси та право природокористування	
9.	Тема 4. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення. ККУ, КУпАП.	2
	Тема 5. Економіко-правовий механізм в екологічному праві.	2
8.	Тема 6. Система законодавства щодо використання та охорони земель.	2
5.	Тема 7. Система законодавства щодо використання та охорони вод.	2
6.	Тема 8. Система законодавства щодо використання та охорони надр.	2
7.	Тема 9. Система законодавства щодо використання та охорони лісів.	2
8.	Тема 10. Система законодавства щодо використання та охорони рослинного світу.	2
10.	Тема 11. Система законодавства щодо використання та охорони тваринного світу.	2
	Тема 12. Система законодавства щодо використання та охорони атмосферного повітря.	2
11.	Тема 13. Правовий режим природних територій, що особливо охороняються.	2
15.	Разом	26

3. Індивідуальні завдання

Теми курсових робіт з навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право»

1. Екологічне право – самостійна галузь системи права України.
2. Принципи екологічного права.
3. Джерела екологічного права.
4. Право людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля.
5. Право громадян на вільний доступ до екологічної інформації.
6. Економіко–правові засади регулювання природокористування.
7. Правове забезпечення екологічної безпеки в енергетичній сфері.
8. Загальна характеристика юридичної відповідальності за порушення еколого-правових норм.
9. Поняття та особливості права власності на природні ресурси в Україні.
10. Право приватної власності на природні ресурси.
11. Право загального природокористування.
12. Право спеціального природокористування.
13. Правова охорона земель в Україні.
14. Організація та регулювання землеустрою в Україні.
15. Правовий режим охорони вод.
16. Правове забезпечення водокористування.
17. Особливості використання надр на підставі угод про розподіл продукції.
18. Рослинний світ як об'єкт правової охорони та використання.
19. Правове забезпечення відтворення природних рослинних ресурсів в Україні.
20. Правове забезпечення лісокористування в Україні.

21. Організація охорони та захисту лісів в Україні.
22. Право приватної власності на об'єкти тваринного світу України.
23. Правові засади ведення мисливського господарства та здійснення полювання в Україні.
24. Особливості правового режиму водоохоронних зон та водно-болотних угідь як складових екологічної мережі України.
25. Правові засади формування, збереження та використання екологічної мережі України.
26. Правове регулювання використання та охорони природно-заповідного фонду України.
27. Правовий режим курортних та лікувально-оздоровчих територій.
28. Право землекористування і його види.
29. Земельні сервітути та обмеження прав на землю.
30. Підстави, умови і порядок набуття та реалізації прав на землю.
31. Право власності на землю.
32. Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.
33. Використання землі на підставі речових прав.
34. Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

7. Методи контролю

В процесі вивчення дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» використовуються наступні контролю: поточний протягом семестру, виконання контрольної роботи, підсумковий семестровий.

Поточний контроль проводиться науково-педагогічним працівником у формі усного опитування або письмового контролю на практичних заняттях та лекціях. Зокрема, передбачається проведення поточного контролю у формі колоквіуму.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання та проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу і в обов'язки навчального матеріалу, визначеного програмою дисципліни.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота														Екзам- ен	Сума	
Розділ 1					Розділ 2								К			Разом
T1	T 2	T3	T 4	T 5	T 6	T7	T 8	T9	T 10	T 11	T 12	T 13	К	60	40	100
2,5	2,5	2,5	4,5	4,5	2,5	7	2,5	7	2,5	4,5	2,5	5				
16,5					33,5								10	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів, К - контрольна робота, передбачена навчальним планом.

Система оцінювання дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право»

№	Дата	Форма навчальної роботи (лекція/практика)	Бали	Кількість академічних годин
1	02.09.2019	Лекція №1	0,5	2
2	03.09.2019	Практична робота №1	2	2
3	09.09.2019	Лекція 2	0,5	2
4	10.09.2019	Практична робота №2	2	2
5	16.09.2019	Лекція №3	0,5	
6	17.09.2019	Практична робота №3	2	2
7	23.09.2019	Лекція №4	0,5	2
8	24.09.2019	Практична робота №4	2	

9	30.09.2019	Лекція №5	0,5	2
10	01.10.2019	Практична робота №5	2	2
11	07.10.2019	Лекція №6	0,5	2
12	08.10.2019	Колоквіум	4	2
13	14.10.2019	Лекція №7	0,5	
14	15.10.2019	Практична робота №6	2	2
15	21.10.2019	Лекція №8	0,5	
16	22.10.2019	Практична робота №7	2	2
17	28.10.2019	Лекція №9. Контрольна робота	10,5	2
18	29.10.2019	Колоквіум	4	
19	04.11.2019	Лекція №10	0,5	2
20	05.11.2019	Практична робота №8	2	2
21	11.11.2019	Лекція №11	0,5	2
22	12.11.2019	Практична робота №9	2	2
23	18.11.2019	Лекція №12	0,5	
24	19.11.2019	Колоквіум	4	2
25	25.11.2019	Лекція №13	0,5	
26	26.11.2019	Практична робота №10	2	2
27	02.12.2019	Лекція №14	0,5	2
28	03.12.2019	Колоквіум	4	
29	09.12.2019	Лекція №15	0,5	2
30	10.12.2019	Практична робота №11	2	2
31	16.12.2019	Лекція №16	0,5	
32	17.12.2019	Колоквіум	4	2

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру, %	Оцінка для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

1. Екологічне право України / за ред. проф. А. П. Гетьмана і М. В. Шульги. - Х. : «Право», 2005. – 380 с.
2. Екологічне право України: академічний курс / за загал. ред. академіка НАН України Ю. С. Шемшученка. - К. : «Юридична думка», 2005. – 848 с.
3. Збірник: Законодавство України про довкілля в двох томах.- Х., Одиссей, 2006.
4. Кравченко С.М. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища. Підручник /С.М. Кравченко, А.О Андрусевич, Дж. Бонайн. // Під заг. ред. проф. С.М. Кравченко –Львів: Вид. центр ЛНУ, 2002. – 336 с.
5. Медведєва М. О. Теоретичні та практичні аспекти реалізації міжнародно-правових норм у галузі охорони навколишнього середовища /м. О. Медведєва. – КНУ імені Тараса Шевченка. – Інститут міжнародних відносин. – К : «Фенікс». – 2012, – 484 с.
6. Пейчев К. П. Екологічне право України: конспект лекцій. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 188 с.

Допоміжна література

1. Андрусевич А.О. Діяльність ЮНЕСКО в сфері охорони довкілля // Вісник екологічної адвокатури. - 2002. - № 17. - С. 24-27.
2. Андрусевич А.О. Конвенция Эспо: Трансграничная оценка влияния на окружающую среду. Пособие для граждан и их объединений. 2010. 95 с.
3. Бринчук М. М. Экологическое право (право окружающей среды). - М.: Юрист, 1999. - 688 с.
4. Екологічне право України / В. К. Попов, А. П. Гетьман, С. В. Разметаєв та ін.; За ред. В.К. Попов, А.П. Гетьман. - Харків: Право, 2001. - 480 с.
5. Кравченко С.М. Нові принципи міжнародного права навколишнього середовища // Вісник Львівського національного університету. Серія "Міжнародні відносини", 2000.
6. Кравченко С.М., Андрусевич А.О. Екологічні права людини в міжнародному праві // Право України. - 2001. - № 1.
7. Практика Комитета по соблюдению Орхусской конвенции (2004-2008) / Под ред. А.О. Андрусевич - Львов.- 2008. - 78 с. (рус.и англ.)
8. Экологическое право Украины. Под ред. И.И. Каракаша. - Одесса: Латстар, 2001. - 478 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <http://www.icj-cij.org/icjwww/idocket/ihs/ihsframe.htm>
2. <http://bibliotekar.ru/ecologicheskoe-pravo-3/184.htm>
3. <http://www.un.org/ru/index.html>
4. Центральна наукова бібліотека ХНУ імені В.Н.Каразіна. <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/>